

„Trădare de patrie” pentru fotografierea unui comisariat paramilitar din Tiraspol. Istoria lui Vadim Pogorlețchi, revenirea după gratii



După o detenție în condiții inumane ce a durat 5 ani, în perioada 2010-2015, Vadim Pogorlețchi a ajuns din nou în temnițele din regiunea transnistreană. Astăzi, 25 august, se face exact un an de când bărbatul, originar din stânga Nistrului, a fost reținut și condamnat, în aceeași zi, la 7 zile de arest pe pretinse fapte de „nerespectare a ordinilor persoanelor care exercită atribuții de protecție a frontierelor”. După cele 7 zile de arest, lui Vadim i-a fost deschis un dosar penal privind trădarea de patrie, iar acesta continuă să fie privat de libertate cu riscul de a fi condamnat la o sentință de 15 ani.

Rudele lui Vadim nu au acces la acesta, deja de 12 luni, iar unica legătură cu el este indirectă, prin transmiterea de lucruri și produse alimentare , în schimbul cărora li se prezintă o semnătură că acesta le-a primit. Semnul lăsat pe o bucată mototolită de hârtie, adusă de gardieni, reprezintă unica dovadă, la moment, că acesta este în viață, însă starea lui de sănătate este necunoscută.

La o distanță de 1 an, Asociația Promo-LEX, a aflat din surse neoficiale că în privința lui Vadim a fost pornită încă o cauză penală – „negarea rolului pozitiv al misiunii de pacificare”. O pretinsă infracțiune locală care este contrară

standardelor internaționale în materie de libertatea de exprimare. În acest caz, Vadim riscă alți 3 ani de închisoare. Nu sunt cunoscute cu exactitate capetele de acuzare și detalii din proces pe motiv că dosarul acestuia, la fel ca altele motivate politic, sunt cu grif secret.

Cum a ajuns Vadim din nou în mâinile in justiției transnistrene și dacă există căi de scăpare, am încercat să aflăm din puținele documente ce atestă detenția acestuia, dar și din discuția cu avocatul care îl reprezintă pe Vadim pe malul drept, Pavel Cazacu.

Cine este Vadim Pogorlețchi



Vadim Pogorlețchi

În perioada anilor 2000-2008, a fost administrator al unor publicații social-politice din regiune, precum: „Днестровский Курьер”, „Русский рубеж”, „Новый днестровский курьер”, „Русский прорыв”. Majoritatea articolelor publicate în aceste ziare aveau un caracter critic la adresa regimului de la Tiraspol.

Aceste activități nu au putut să nu fie observate de regimul de la Tiraspol, iar la 3 mai 2010, Vadim Pogorlețchi a fost sechestrat de reprezentanții așa zisului serviciu vamal al regiunii la punctul de control „Pervomaisk”. Ulterior, a fost transportat și plasat în subsolul „izolatorului de detenție preventivă al Direcției de miliție” din or.Tiraspol, unde a fost deținut în condiții inumane, iar în aprilie 2012, a fost condamnat la 7 ani privare de libertate în închisoare cu regim sever. Atunci i-au fost aduse învinuiri de tentativă de omor.

După 5 ani petrecuți după gratii, Vadim Pogorlețchi a rămas la fel de critic, fiind unul dintre puținii locuitori ai regiunii transnistrene care au curajul să vorbească critic despre situația actuală, inclusiv politică, din regiunea transnistreană. Periodic, Vadim avea intervenții publice despre situațiile de încălcare ale drepturilor omului din regiunea transnistreană.

În iunie 2022, cu două luni înainte de privarea de libertate repetată, în contextul Zilei Internaționale pentru susținerea victimelor torturii, Vadim a relatat despre condițiile de detenție din închisorile transnistrene.

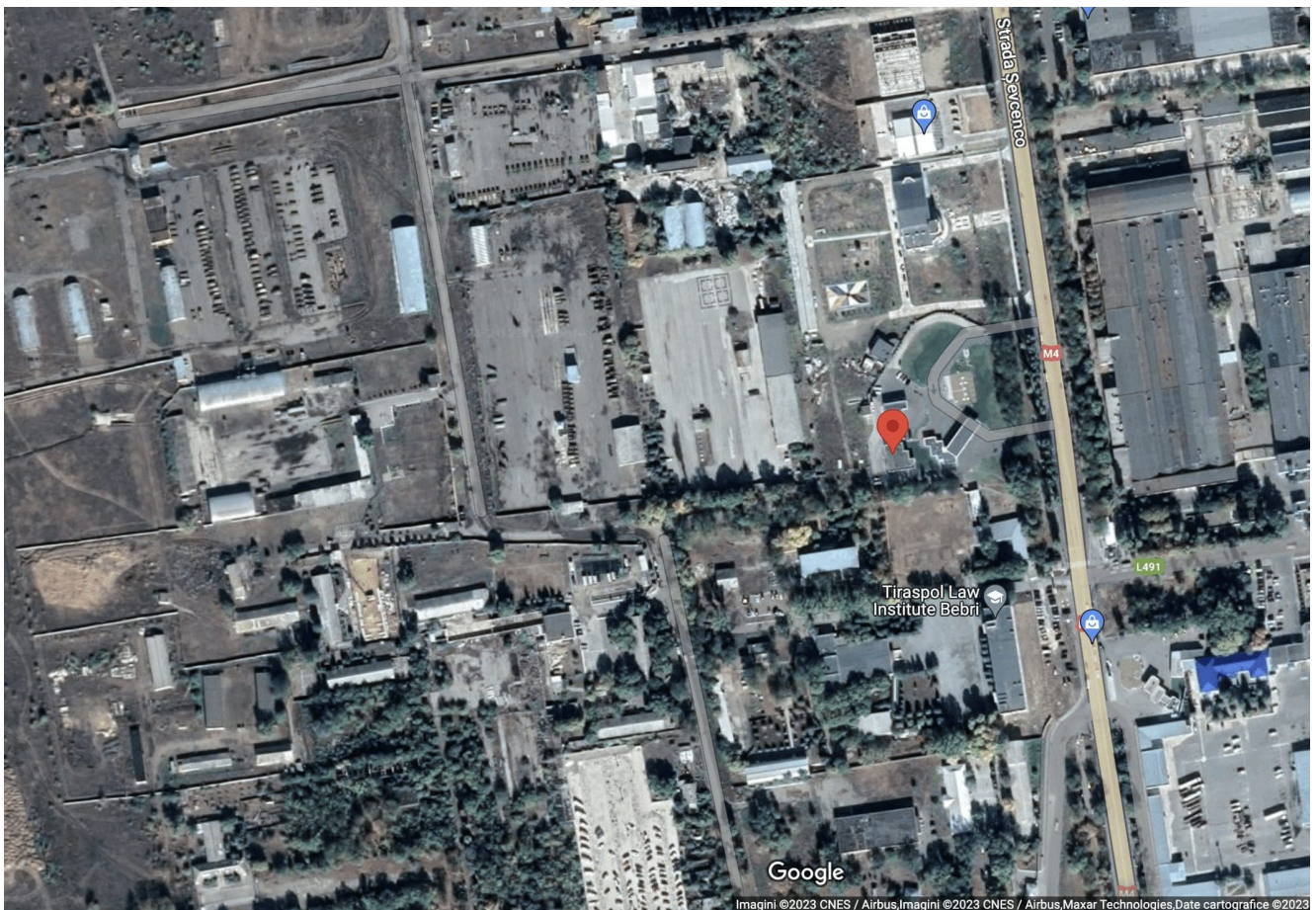
Acesta vorbea deschis despre cum a fost tratat în detenția din regiune. Cuvintele sale, fiind probate la 17.09.2019, de către [CtEDO](#), care i-a dat câștig de cauză și a confirmat încălcarea drepturilor sale pe perioada în care a fost deținut în penitenciarul nr. 1 Tiraspol și penitenciarul din s. Hlinaia.

-Vadim a sesizat atunci curtea pe trei articole: Articolul 3 al Convenției, manifestat prin ținerea prelungită în detenție ilegală, detenția în condiții anti-sanitare, neacordarea, în timpul detenției, a asistenței medicale și, prin acest fapt, provocându-i consecințe negative ireversibile pentru sănătate; Articolul 5 al Convenției, manifestat prin reținerea sa de persoane neîmputernicite cu această competență și detenția

prelungită în lipsa unui temei legal, decisă de o instanță ilegală;

Revenirea în captivitate după o fotografie

La 25 august 2022, Vadim a fost reținut și în aceeași zi condamnat contravențional la 7 zile de arest de către pretinsa judecătorie a orașului Tiraspol, în temeiul art. 19.3 a așa zisului cod contravențional al regiunii – „nerespectarea ordinelor persoanelor care exercită atribuții de protecție a frontierelor” ([sentința](#)). Potrivit sentinței ilegale, acesta ar fi fotografiat unitatea paramilitară nr. 4043 din Tiraspol (str. Șevcenko 95/7), iar ulterior nu s-a supus cerințelor reprezentantului așa-numitului Minister al Securității (MGB) de încetare a fotografierii obiectului paramilitar.



Unitatea paramilitară nr. 4043, Tiraspol

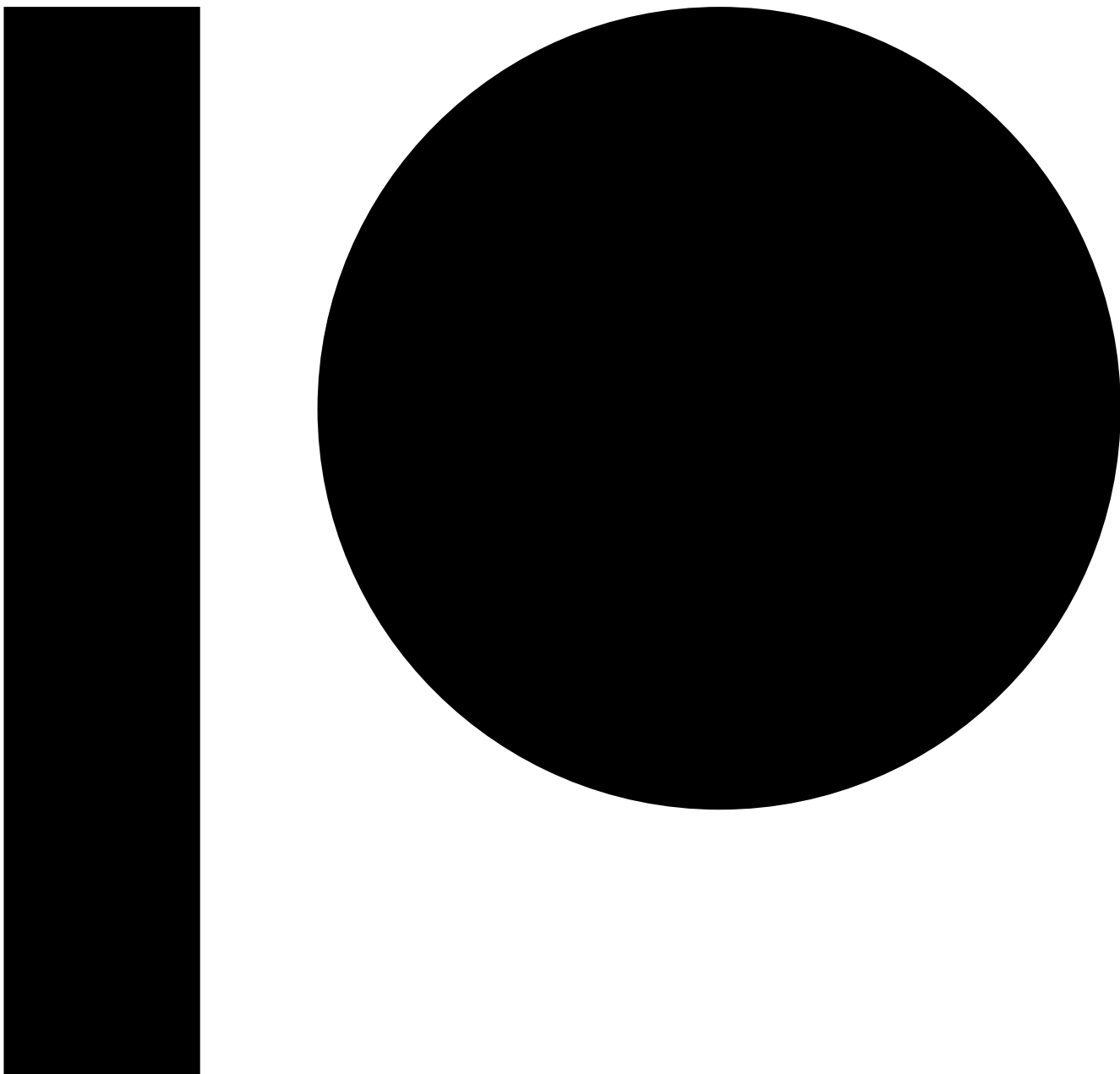
Prin fotografierea clădirii, ar fi încălcat „ordinul pretinsului președinte Krasnoselski din 22.07.2022 nr. 286 de prelungire a termenului de nivel „galben” de [alertă](#)

teroristă”.

– O măsură ce încalcă libertatea de circulație (prin instalarea unor puncte de control suplimentare în zona de securitate), și care reprezintă un temei de restricționare a altor drepturi și libertăți fundamentale (accesul la informație, libertatea de exprimare etc.)

Abia la două luni de la reținerea din august, familia acestuia a primit confirmarea că este deținut în penitenciar, până atunci soarta lui era necunoscută. Astfel, printr-un răspuns al preținsei procuraturii militare de la Tiraspol, din 31.10.2022, rudele au aflat în premieră că împotriva lui Vadim este pornită o cauză penală în temeiul art. 271 cod penal local – trădare de patrie, iar în locuința acestuia au avut loc percheziții. **Un detaliu important este că, deși figurează pe un astfel de dosar, Vadim nu deține așa-numita cetățenie a rmn.**

Vadim este privat de comunicare cu apropiații săi. Prin răspunsul preținsei judecătorei Tiraspol (judecător Garifianov Pavel, același ca și în cazul lui Victor [Pleșcanov](#)) din 28.11.2022, rudele reclamantului au fost informate că: *„pe motiv că nu sunt participanți ai procesului penal, nu au dreptul să se adreseze în judecată cu diferite cereri și solicitări”*. Aceștia au adresat anterior o serie de reclamații de a afla detalii din dosar, dar și starea în care se află Vadim.



Refuzul lui Garifianov de a informa rudele despre dosar

Despre imposibilitatea de a interveni pe caz, familia a primit notificări și de la MGB, dar și de la așa-zisul împuternicit local pentru drepturile omului.

Apărătorul lui Vadim pe malul drept, Pavel Cazacu, avocat al asociației Promo-LEX, constată că situația lui Vadim dar și a altor sute, sau poate chiar mii de persoane persecutate de administrația de la Tiraspol, este rezultatul imediat și direct al fenomenului de impunitate. “Or, nimeni din cei responsabili de abuzurile comise în regiunea transnistreană, nu au fost sancționați, în niciun mod, în ciuda dovezilor

existente.

Cu regret, situația lui Vadim, și anume: detenție arbitrară și condiții inumane, lipsa oricărui contact cu rudele, neinformarea rudelor despre acuzațiile aduse, imposibilitatea unei apărări efective, riscul privațiunii de libertate pe un termen de 15 ani – este specifică acestei regiuni. Totuși, aceste categorii de abuzuri nu sunt noi, ele continuă de zeci de ani, și aparent, nimeni nu îndrăznește sau intenționează să le oprească, nici la nivel politic și diplomatic, dar nici la nivel legal”, a declarat Cazacu pentru Zona de Securitate.



Pavel Cazacu, avocat Promo-LEX

Biroul Politici de reintegrare a comunicat public despre cazul Pogorlețchi în momentul în care a fost eliberat un alt deținut politic, [Adrian Glijin](#). Atunci, instituția responsabilă de reintegrarea țării își exprima speranța că finalitatea în cazul lui Adrian să fie atinsă și în raport cu Vadim, dar și alți “cetățeni ai Republicii Moldova, care au de suferit în urma acțiunilor ilegale ale Tiraspolului.”

În textul oficial, a fost publicată o listă de nume, V. Pleșcanov, G. Kuzmiciov, V. Dudnic, V. Pogorlețchi, S.

Mantaluța, M. Petiș.

Ce se cunoaște cu certitudine este locația lui Vadim. La 28 noiembrie 2022, prin răspunsul așa-zisului șef al închisorii nr. 3 din Tiraspol, rudele au fost informate despre detenția sa în Izolatorul provizoriu din Tiraspol (ИВС) până la 01.09.2022, iar începând cu 01.09.2022 reclamantul este ținut în Izolatorul de detenție preventivă nr. 3 din Tiraspol (СИЗО).

Referitor la situația medicală, am aflat că rudele sunt informate despre unele consultații ale medicilor din detenție, însă a fost refuzată eliberarea cartelei medicale pe motiv că: „este un documente de utilizare de serviciu” (документ служебного пользования).

Deși a trecut un an de la privarea de libertate, iar rudele nici măcar nu au reușit să-l vadă, Pavel Cazacu are foarte mari așteptări de la organele de drept ale R. Moldova.

“În situația lui Vadim, este obligatoriu să fie pornită o cauză penală în temeiul a cel puțin 3 articole din Codul penal.

Art. 164 – răpirea persoanei

Art. 166 – privațiune ilegală de libertate

Art. 166/1 – tratamente inumane, degradante sau tortură

Lipsa de calificare anume în acest mod, dar și lipsa unei investigații eficiente în privința acestor abuzuri, în condițiile în care Federația Rusă a fost exclusă din Consiliul Europei, reprezintă o nerespectare evidentă a obligațiilor pozitive de către autoritățile R. Moldova de a promova și proteja drepturile omului în regiunea transnistreană.”

Fapte de trădare de patrie sunt tot mai des invocate locuitorilor regiunii transnistrene, pe lângă această pretinsă infracțiune, regimul de la Tiraspol mai folosește

o “pârghie” de a-i trimite după gratii pe cei incozozi. Dosare privind „incitare la extremism”. Victimele acestor răfuieli, fiind inviți pe astfel de dosare, nu au posibilitatea să-și apere drepturile, în majoritatea cazurilor fiind aplicat griful secret. Iar rudele acestor nu pot în mod efectiv să sesizeze autoritățile constituționale ale R. Moldova sau organizațiile internaționale pentru că riscă până la 8 privațiune de libertate ([Legea Gurețki](#)).

Amintim de cazurile lui Mihail Ermurachi, Ghenadie Ciorba, Alexandr Samonii, Pavel Dogari, Larisa Kalik, Boris Babaian și alții.

Toate aceste cazuri au fost mediatizate de Zona de Securitate, articolele le găsiți la căutare pe platforma noastră web sau rețelele sociale.

Materialul a fost realizat de Zona de Securitate în parteneriat cu Asociația Promo-LEX, în cadrul proiectului „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, cu suportul financiar al National Endowment for Democracy (NED).

Republica Moldova, peste 84 de ani, continuă să fie singurul stat care resimte direct efectele Pactului

Ribbentrop-Molotov

**Republica Moldova, peste 84 de ani,
continuă să fie singurul stat
care resimte direct efectele
Pactului Ribbentrop-Molotov**



Andrei Dudnic

Istoric, Ofițer de presă

www.promolex.md

Articol de Opinie.

La 23 august 1939, Ministrul de externe al Germaniei Naziste, Joachim von Ribbentrop și omologul său sovietic, Veaceslav Molotov, semnează, la Moscova, Pactul de neagresiune sovieto-german, însoțit de Protocolul Adițional Secret. Drept rezultat, Europa de Est este împărțită în sfere de influență între Hitler și Stalin.

Conform noile configurări teritoriale schițate de cei doi dictatori, Uniunea Sovietică urma să anexeze, printre alte teritorii, Basarabia care, pe tot parcursul perioadei interbelice, s-a aflat în vizorul politicii externe promovate de Kremlin. Guvernul bolșevic nu a recunoscut niciodată unirea Basarabiei cu România și promova ideea „eliberării muncitorilor basarabeni de sub jugul ocupației burgheze românești și **reunirea poporului moldovenesc** într-un stat sovietic unic”. În consecință, la 28 iunie 1940, trupele sovietice au ocupat Basarabia împreună cu Bucovina de Nord și

Ținutul Herța (*tradițional, Moscova a continuat practica de a încălca acordurile semnate: ultimele două teritorii nefiind parte a protocolului secret din 23 august 1939*).

Cine sunt acei moldoveni cu care trebuia să fie „reunită” Basarabia?

În anul 1924, la doi ani de la sfârșitul războiului civil și instaurarea definitivă a puterii sovietice, elitele bolșevice de la Moscova au început să lucreze asupra conceptului de expansiune a comunismului. Una dintre direcțiile strategice ale viitoarei expansiuni era Europa de Sud-Est și, în primul rând, Basarabia. Prin urmare, în stânga Nistrului, pe teritoriul RSS Ucraina, unde locuiau circa o treime de etnici români, la data de 12 octombrie 1924, este formată Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM), care urma să devină un cap de pod pentru viitorul export al comunismului.

Potrivit grupului de inițiativă care a stat la baza acestui proiect, „ noua republică va putea juca același rol de factor politico-propagandistic, pe care îl joacă Republica Bielorusă față de Polonia și cea Carelă – față de Finlanda. Ea va focaliza atenția și simpatia populației basarabene și va crea pretexte evidente pentru pretențiile alipirii Basarabiei la Republica Moldovenească”.

Prin formarea RASSM, sovieticii au aplicat în practică așa-numitul „principiu piemontez”[\[1\]](#), care presupunea crearea unui anumit centru politic ce va juca un rol de frunte în unificarea unui grup etnic sau supraetnic și va asigura formarea statalității sale. Astfel, era cultivată ideea ca anume RASSM să devină acel centru de greutate politică, în jurul căruia se vor uni toți moldovenii. Jumătate de secol mai târziu, anume existența istoriei și ideii acestui presupus centru, va încuraja apariția mișcării separatiste în stânga Nistrului.

Concomitent, Guvernul sovietic considera că model social-economic pus în practică în această „republică” artificială, deopotrivă cu colectivizarea forțată, deschiaburirea, deportarea „dușmanului de clasă” și alte „farmece” ale sistemului totalitar sovietic vor determina locuitorii din dreapta Nistrului să accepte rapid comunismul.

Pe parcursul perioadei interbelice, în RASSM au avut loc ample procese de rusificare, moldovenizare, îndoctrinare, de rând cu propaganda valorilor sovietice în aparatul birocratic, sursele de informare în masă, sistemul educațional, cultură etc. Una dintre cele mai complicate era chestiunea lingvistică, care, în 16 ani, a trecut prin trei etape. Inițial, a avut loc perioada de inventare și construcție a „limbii moldovenești”, în baza grafiei chirilice. Apoi, sovieticii și-au dat seama că prin intermediul acestei „limbi” nu vor reuși să promoveze eficient comunismul la vest de Nistru, fiind luată decizia de „latinizare” a „limbii moldovenești”. În câțiva ani însă, autorii „latinizării” au fost declarați „dușmani ai poporului” și „spioni români”, iar limba revine la grafia chirilică, continuând procesul de „moldovenizare”.

Scopul acestor acțiuni era de a demonstra că moldovenii sunt un popor total diferit de români, cu propria limbă, istorie și cultură, care este doar tangențial legat de România. Ulterior, același exercițiu urma să aibă loc și în teritoriul dintre Nistru și Prut. Cu alte cuvinte, RASSM era un instrument marionetă, prin intermediul căruia se încerca manipularea populației din statele vecine (*paradoxal, dacă facem o comparație dintre RASSM și republica moldovenească nistreană (rmn) actuală, nu se schimbă prea multe*).

Să revenim la consecințele Pactului.

După anexarea Basarabiei, Guvernul sovietic a început pregătirile pentru proclamarea noii republici unionale. Astfel, la 2 august 1940, prin decretul semnat de I. Stalin, a fost creată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească

(RSSM), în componența căreia au intrat și șase raioane din deja fosta RASSM, teritoriu, care la acea etapă, a trecut prin toate etapele sovietizării. Deja atunci, în stânga Nistrului, au fost puse bazele fracționalismului, care se afla într-o stare de letargie, determinată de conformismul existenței comune sub cupola sovietică.

Deși în perioada ocupației Basarabia a trecut prin aceleași fenomene și procese ideologice, totuși, fundamentul național în spațiul pruto-nistean s-a păstrat mult mai bine, decât în regiunea din stânga Nistrului, unde elitele românești fie lipseau cu desăvârșire, fie erau dogmatizate. În perioada sovietică, regiunea a fost sub influența puternică a ideologiei comuniste și a politicii de rusificare promovate de Moscova. Drept rezultat, aici s-a format o moștenire culturală, mentală și identitară distinctă, iar regiunea s-a dezvoltat într-un mediu separat de influențele culturale și istorice ale Moldovei. Cu alte cuvinte, putem spune că, în stânga Nistrului conceptul sovietic de „moldovenizare” a avut mai mult succes, decât în spațiul din dreapta Nistrului.

Acest fapt a fost demonstrat în timpul Mișcării de Eliberare Națională de la sfârșitul anilor '80, când, treptat, au fost reabilitate limba, cultura și valorile tradiționale românești, iar, într-un final, a fost proclamată și independența Republicii Moldova. În stânga Nistrului aceste evenimente au fost percepute ca un pericol existențial. Elitele pro-ruse și pro-URSS din regiune (*altele nu existau*) nu se puteau împăca cu aceste idealuri, acuzând Chișinăul de naționalism și nazism (*nu vă amintește nimic?*). Utilizând această retorică manipulatorie, Tiraspolul își proclamă propria „independență”, iar secesionismul inert până atunci, capătă o formă vie.

Într-un final, pe Nistru a izbucnit un război sângeros, efectele cărui le resimțim până în prezent (*și, cu siguranță, le vom simți încă mult timp*). Acele elite care pledau pentru „statalitatea” transnistriei, au preluat puterea și continuă să profite de beneficiile ei. Au transformat regiunea într-un

teritoriu al impunității, cu elemente distincte ale fostului regim totalitar sovietic, unde nu există loc pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului, unde este persecutată orice formă de disidență, unde procesul electoral este doar mimat, iar opoziția politică – inexistentă.

Un apropo.

Unul din argumentele juridice care stă la baza presupusei independențe a rmn este chiar Actul de Independență al Republicii Moldova. Astfel, „deputatul transnistrean”, Valerian Tulgara, afirma în 2006, că Republica Moldova nu are nici un drept asupra regiunii de la Est de Nistru, întrucât, sub aspect juridic, ea ar fi renunțat la acest teritoriu odată cu ieșirea din Uniunea Sovietică și denunțarea Pactului Ribbentrop-Molotov[2]. Același lucru l-a declarat și Grigore Maracuță care, în perioada 1991-2005, a îndeplinit funcția de pretins „președinte al Parlamentului” autoproclamatei rmn. Pactul Ribbentrop-Molotov a devenit, la Tiraspol, argument pentru „independența” rmn.

În loc de concluzii.

La opt decenii distanță de acele evenimente, Kremlinul continuă practica de fragmentare a statelor naționale și formarea presupuselor republici populare în interese proprii. În paralel, regiunea transnistreană, la fel ca și în perioada interbelică, este un instrument de propagandă și manipulare în mâinile Moscovei. Doar că, de această dată, nu sunt promovate idealurile sovietice, dar valorile așa-numitei „lumi ruse”. După opt decenii, instrumentele s-au schimbat, nu și retorica, care a fost doar adaptată la noua conjunctură geopolitică, dar, în fond, urmărește aceleași scopuri și interese de promovare a expansionismului rus.

[1] Piemontul este o regiune istorică din Italia, care la

mijlocul secolului al XIX-lea a condus procesul de unificare a tuturor pământurilor italiene într-un singur stat.

[2]

https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/06/060612_moldova_transnitria_ribbentrop.shtml

Audiențele deputaților cu cetățenii – un instrument lipsit de transparență



În contextul elaborării celui de-al doilea Raport anual de monitorizare a activității Parlamentului în perioada 2022-2023, Promo-LEX observă că **audiențele, ale căror scop este interacțiunea directă deputat – cetățean, rămân în**

continuare un instrument lipsit de transparență.

Informațiile privind audiențele acordate cetățenilor la Parlament și în teritoriu lipsesc atât pe site-ul Legislativului, cât și pe pagina de Facebook al acestuia. **Iar deputații își folosesc modest conturile oficiale pentru a informa cetățenii despre programul audiențelor și despre deplasările în teritoriu.** În perioada august 2022 – iulie 2023, din totalul de 89 de deputați care au cont pe Facebook, doar 33 au informat cetățenii despre programul de audiență pe paginile lor. Cine sunt deputații cu cele mai multe postări de acest gen, vedeți în imaginea de sus.

Potrivit legislației, autoritățile administrației publice locale (APL) acordă deputatului sprijinul necesar pentru lucrul cu cetățenii, inclusiv oferă încăperi pentru întâlnirile cu ei. În urma analizei celor 190 de programe de audiență făcute publice de către deputați pe paginile lor de Facebook observăm că majoritatea dintre ele (81) au fost organizate în primării, consilii raionale și case de cultură. Altele 74 au avut loc la organizația teritorială PAS. Iar 15 – la Parlament. În cadrul unuia din cele zece interviuri desfășurate de monitorii Promo-LEX cu reprezentanți ai Parlamentului, inclusiv deputați, s-a comunicat că informarea cetățenilor despre audiențe urmează să o asigure APL. Reieșind din datele prezentate mai sus, considerăm că **responsabilitatea de informare a cetățenilor în acest sens urmează a fi una comună (deputat și APL).**

Remarcăm că, în timp ce programul audiențelor, inclusiv a deplasărilor în teritoriu, a fost reflectat în 190 de postări, alte interacțiuni și discuții cu cetățenii, inclusiv cele pe linie de partid, au fost reflectate într-un număr aproape dublu de postări – 345. Considerăm că toate activitățile desfășurate de aleșii poporului trebuiau să fie reflectate de o manieră transparentă. Or în exercitarea mandatului deputații sunt în serviciul poporului, prin urmare informarea cetățenilor reprezintă o condiție esențială pentru exercitarea

în mod transparent a atribuțiilor de bază.

Promo-LEX consideră că audiențele – ca mecanism de comunicare a deputatului cu cetățeanul – trebuie să fie delimitate de celelalte discuții și interacțiuni. Or, scopul audienței este soluționarea problemei cetățeanului. Mai mult, pornind de la caracterul direct și personalizat al audienței, suntem de părerea că aceasta nu poate fi acordată în corturi amenajate în stradă sau în anturajul mai multor persoane, situații observate de monitorii Promo-LEX.

În vederea asigurării transparenței audiențelor și sporirii accesibilității cetățenilor la acestea recomandăm conducerii Parlamentului: **să examineze posibilitatea de informare în prealabil a cetățenilor despre audiențele planificate atât la sediul legislativului, cât și în teritoriu; să asigure contabilizarea și evidența audiențelor; să garanteze informarea pro-activă despre audiențele desfășurate de către toți aleșii poporului.**

Precizăm că Raportul anual de monitorizare a activității parlamentului, în perioada 2022-2023 urmează să fie publicat toamna.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Precizarea Promo-LEX cu privire la monitorizarea ședințelor plenare ale Parlamentului, în perioada electorală



În contextul monitorizării de către Asociația Promo-LEX a activității Parlamentului și a convocării acestuia în sesiune extraordinară, în perioada 16-17 august, vă informăm că, pe parcursul perioadei electorale pentru alegerile locale generale din 2023, Promo-LEX va continua activitatea de monitorizare, dar nu va publica sintezele ședințelor plenare.

În această perioadă, eforturile Promo-LEX vor fi concentrate în special pe observarea scrutinului electoral.

Constatările despre actuala sesiune extraordinară și altele

care eventual ar putea fi convocate, nu se vor regăsi în Raportul anual de monitorizare a activității parlamentului în perioada 2022-2023, care va fi publicat toamna, dar vor fi incluse în raportul următor, care va cuprinde sesiunea de toamnă 2023 și cea de primăvară 2024.

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX "Democrație, Transparență și Responsabilitate". Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Relația dintre putere și opoziție – „călcâiul lui Ahile” al democrației parlamentare din Republica Moldova

Relația dintre putere și opoziție – „călcâiul lui Ahile” al democrației parlamentare din Republica Moldova

Promo-LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

Într-un recent [Document de politici](#), Asociația Promo-LEX a analizat relația deficitară, bazată pe confruntare și lipsă de dialog instituționalizat dintre opoziție și majoritate parlamentară. Natura acestei relații se perpetuează, deși actorii din Legislativ se schimbă, iar printre principalele cauze sunt reglementarea insuficientă a statutului opoziției și lipsa unor mecanisme care ar fixa plenitudinea relațiilor dintre majoritate și opoziție.

Pe de o parte, nu există o strategie de valorificare a rolului opoziției parlamentare, care ar implica-o în raporturi de conlucrare pentru realizarea reformelor în diverse domenii, care ar contribui la realizarea intereselor majore comune ale cetățenilor. Pe de altă parte, opoziția nu încearcă să-și schimbe poziția de adversar față de majoritatea parlamentară.

Aceste abordări lipsite de compromis și de înțelegere a rolului comun de aleși ai poporului îi conduc atât pe cei din majoritate, cât și pe cei din opoziția parlamentară spre poziționări divergente, care produc, în mare parte, doar neînțelegeri, provoacă proteste din partea opoziției și denotă un nivel scăzut al culturii politice.

În continuare analizăm câteva aspecte cheie care caracterizează relația putere – opoziție, în ultimele trei legislaturi, începând din 2014.

Ponderea adoptării proiectelor opoziției

În actuala legislatura, ca și în precedentele două, în medie doar 13% dintre inițiativele legislative înaintate de opoziție au fost aprobate. Ponderea medie a gradului de adoptare a proiectelor înaintate de guvernare este de circa 5.3 ori mai mare și constituie 69%.

Cifrele sunt comparabile pentru toate cele trei legislaturi analizate, fapt ce denotă că deși actorii se schimbă, natura relațiilor rămâne aceeași – rolul opoziției fiind subreprezentat în procedura legislativă.

(Ne)respectarea normei privind „ziua opoziției”

Regulamentul Parlamentului prevede expres că, pentru prima ședință în plen din fiecare a șasea săptămână din data începerii sesiunii parlamentare, Biroul permanent va întocmi proiectul ordinii de zi a ședinței în care se includ chestiunile propuse de fracțiunile parlamentare din opoziție.

În actuala legislatură asemenea ședințe nu au avut loc. Prin urmare, deputații din opoziție nu au avut altă posibilitate decât cea de a face propuneri de completare a ordinii de zi la începutul ședințelor plenare, care în majoritatea absolută a cazurilor au fost respinse. În perioada 22.09.2022-15.06.2023, deputații fracțiunii BCS au propus includerea în ordinea de zi a cel puțin 48 de subiecte, fiind acceptat doar unul. Majoritatea subiectelor țineau de audierea unor demnitari sau a unor instituții în ședințele plenare.

În precedentele două legislaturi (2019-2021 și 2014-2019) au avut loc doar două ședințe dedicate prioritar proiectelor opoziției (ședința din 25.11.2016 și cea din 12.10.2017). În concluzie, constatăm că opoziția nu este implicată plenar în

procedura legislativă.

Ponderea mare a absențelor deputaților din opoziție

Absențele, mai ales cele nemotivate, ale deputaților din opoziția parlamentară, în special ale deputaților din fosta fracțiune Șor, au fost mai frecvente în actuala legislatură comparativ cu precedentele două.

În sesiunea de primăvară (1.02.23 – 31.07.23) cele mai multe absențe au avut deputații fracțiunii BCS, dar majoritatea au fost motivate. Iar deputații din fracțiunea Partidului Șor, declarat neconstituțional, au lipsit nemotivat de la toate ședințele. 11 deputați [au fost sancționați pentru absențe nemotivate](#).

În perioada 16 iunie 2022 – 15 iunie 2023 ponderea absențelor per fracțiune a fost de aproape 87% în cazul PPȘ; 18% – BCS și 8% – PAS.

Absențele frecvente ale deputaților din opoziție, inclusiv absența în corpore, arată nu neapărat dezinteresul acestora față de ședințele plenare și subiectele examinate. Poate reprezenta și un instrument de protest (boicot) motivat politic sau prin lipsa de instrumente efective de influențare a procesului legislativ și de refuzul majorității de a examina inițiativele opoziție. În opinia Promo-LEX, lipsa opoziției parlamentare de la ședințele plenare afectează procesul legislativ și nu asigură o dezbateră autentică a proiectelor votate.

Proiecte votate în consens de opoziție și majoritate

Cazurile în care proiectele de acte normative au fost votate atât de majoritatea parlamentară, cât și de opoziție nu au fost foarte multe, dar sunt de apreciat, întrucât obținerea unui consens politic pe marginea proiectelor de legi cadru sau proiectelor de acte normative importante pentru societate ar putea spori calitatea legilor și asigura o stabilitate mai

mare a legislației, în cazul schimbării raportului de forțe în legislativ sau de la o legislatură la alta.

În perioada 15.09.2022-15.06.2023, au fost observate cel puțin 71 de cazuri (19% din total), în care deputații din opoziție alături de cei din majoritatea parlamentară au susținut prin vot proiecte de acte normative, preponderent din domeniul protecției sociale sau vizând ratificarea unor acorduri internaționale. În cazul proiectelor pe care nu le-a susținut, opoziția a preferat să se abțină de la vot mai curând, decât să-și exprime opțiunea Pentru sau Contra.

Proiecte de lege elaborate în comun

Buna practică de elaborare a proiectelor de lege în comun, de către deputații opoziției și ai majorității parlamentare, este mai curând excepțională în Republica Moldova.

Pe acest subiect au fost identificate informații din surse oficiale doar cu privire la actuala legislatură, în care s-au înregistrat doar două cazuri în care reprezentanții opoziției au fost implicați în elaborarea actelor normative laolaltă cu reprezentanții majorității, ambele vizând proiecte din domeniul social.

În [documentul de politici](#), Promo-LEX a formulat mai multe recomandări care ar putea contribui la consolidarea rolului și statutului opoziției parlamentare, la democratizarea relației putere – opoziție și la perfecționarea proiectului Codului cu privire la organizarea și funcționarea Parlamentului Republicii Moldova. Subliniem însă că doar reglementarea legală nu este suficientă. Mai e nevoie de edificarea unei culturi a dialogului, de conștientizarea, de către toți actorii, a rolului opoziției și a necesității identificării continue a compromisurilor largi.

Promo-LEX a informat Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei despre ineficiența mecanismului de sesizare și raportare a relelor tratamente comise în detenție



Promo-LEX a informat Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei despre ineficiența mecanismului de sesizare și raportare a relelor tratamente comise în detenție

www.promolex.md

Asociația Promo-LEX a expediat o comunicare în adresa Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei în contextul examinării executării măsurilor generale de către Guvernul Republicii Moldova în grupul de cauze Levința contra Republicii Moldova (nr. 17332/03).

Acest grup de cazuri se referă, în principal, la tratamente inumane sau tortură în custodia poliției, inclusiv în vederea obținerii de declarații, la lipsa unor investigații efective în acest sens (încălări substanțiale și procedurale ale articolului 3) și la lipsa unei căi de atac eficiente (încălări ale articolului 13).

De asemenea, acest grup de cauze include cauzele Eduard Popa, Cantaragiu, Boboc și alții în care sunt evidențiate încălcări ale dreptului la viață în timpul acțiunilor poliției și investigații insuficiente privind acestea (încălări ale articolului 2). Cauza Levința indică neglijența autorităților de a oferi asistență medicală adecvată în timpul detenției și condamnarea bazată pe mărturisiri obținute prin tortură (încălcare a articolului 3). Cauza D. se referă la o detenție ilegală în 2009 (încălcare a articolului 5 § 1), iar cauza Matasaru menționează o informare întârziată despre motivele arestării în 2009 (încălcare a articolului 5 § 2). Cauza Muradu subliniază încălcări ale dreptului la justiție, acces la dosar și la un avocat, și lipsa compensațiilor pentru aceste încălcări. În final, cauza Straisteanu și Agachi evidențiază interceptarea secretă și ilegală a unui reclamant în 2005 (încălcare a articolului 8).

Comitetul de Miniștri a revizuit cazurile de tratament necorespunzător aplicat de poliție în Republica Moldova în cadrul celei de a 1411-a reuniuni DH din septembrie 2021, unde a:

- Apreciat progresele realizate de autorități, confirmate de observațiile Comitetului european pentru prevenirea torturii din 2020.
- Remarcat existența unui număr semnificativ de plângeri și a încurajat o politică de „toleranță zero”.
- Salutată decizia Curții Constituționale privind participarea victimelor în procedurile penale și solicitat informații despre modificările Codului de procedură penală.

- Cerut clarificări până la 31 martie 2022 pe mai multe teme, inclusiv:
 - Motivele reducerii numărului de cauze penale pornite;
 - Practicile de suspendare a ofițerilor de poliție;
 - Asigurarea accesului deținuților la asistență medicală fără a încălca articolul 3.
 - Prevenirea detenției ilegale cu încălcarea articolului 5 § 1.
- Subliniat preocupările legate de confidențialitatea examinărilor medicale în detenție și a solicitat măsuri și informații actualizate.

La 23 iunie 2023, Guvernul Republicii Moldova a prezentat Raportul de acțiune actualizat. Acesta a furnizat informații cu privire la măsurile individuale planificate pentru a aborda situația reclamanților. În ceea ce privește măsurile generale, Guvernul a furnizat unele date statistice privind relele tratamente, precum și informații cu privire la instruirea relevantă furnizată pentru profesioniștii din domeniul juridic.

În acest sens, Asociația Promo-LEX, în comunicarea sa adresată Comitetului de Miniștri, s-a referit la următoarele aspecte:

- Investigarea cazurilor de tortură și/sau rele tratamente efectuate de către procurorii specializați în combaterea torturii.
- Ineficiența mecanismului de sesizare și raportare a relelor tratamente comise în detenție (Ordinul 77/2013).
- Cazurile care relevă probleme sistemice privind ineficiența investigării relelor tratamente.

Cu referire la judecarea și investigarea cazurilor de tortură, Promo-LEX a indicat că în cazurile de rele tratamente din Moldova, rata de achitare rămâne a fi considerabil de mare, ajungând la 21% în 2021 și scăzând ulterior la 14% în 2022. Acest lucru este deosebit de semnificativ în comparație cu

rata medie de achitare pe țară de 1,75-2%. O astfel de diferență marcantă atestă indirect calitatea slabă a investigațiilor privind relele tratamente și, posibil, indică probleme sistemice în ceea ce ține de examinarea cauzelor în instanța de judecată.

Cu referire la ineficiența mecanismului de sesizare și raportare a relelor tratamente comise în detenție Promo-LEX a indicat că, de la intrarea în vigoare a Regulamentului^[1] (aprobat prin Ordinul 77/2013), mai puțin de 1% din leziunile corporale au fost înregistrate în conformitate cu prevederile acestuia. Totodată, doar o treime din leziunile corporale, care reprezintă cazuri stipulate ca pretinse cauze de rele tratamente au fost raportate către procuratură și mai puțin de 4% din acestea au fost examinate în corespundere cu prevederile Codului de Procedură Penală. La etapa de identificare și înregistrare a potențialelor situații de rele tratamente se constată eșecul autorităților și ineficiența organelor de control în vederea evidenței corespunzătoare a datelor, dar și lipsa confidențialității acestora. Pe de altă parte, lipsa mecanismelor și procedeele tehnice de raportare imediată și directă către procuratură, criza acută de personal și suprasolicitarea angajaților sistemului penitenciar din țară, nu favorizează raportarea promptă și eficientă a potențialelor situații de rele tratamente. În acest sens, Asociația Promo-LEX a făcut referire în comunicare la constatările realizate de avocați în procesul de acordare a asistenței juridice pe cauza Brăguța, aflat în custodia poliției, în care mecanismul de raportare a torturii și relelor tratamente aprobat prin Ordinul 77/2013 nu a funcționat.

Potrivit lui Vadim Vieru, avocat și Director de Program în cadrul Asociației Promo-LEX: „executarea măsurilor generale stabilite de Comitetul de Miniștri sunt cruciale pentru a preveni tratamentul inuman și degradant, inclusiv în poliție și să asigure investigarea eficientă a acestor fapte. În acest

sens, Promo-LEX a furnizat în comunicarea sa recomandări care ar urma să fie adresate Guvernului cu referire la aplicarea eficientă a Ordinului 77/2013. Punerea în aplicare a mecanismul stabilit de regulament, este esențială pentru oferirea garanțiilor împotriva relelor tratamente. Acesta mecanism urmează să fie reanimat și susținut de un sistem de monitorizare regulat și independent, capabil să facă vizite în penitenciar, precum și să fie asigurată investigarea eficientă și promptă a tuturor informațiilor cu potențial de rele tratamente de către un organ competent.”

Comunicarea integrală transmisă de Promo-LEX către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei este disponibilă, în limba engleză, pe acest [link](#).

**Comitetul Drepturilor Omului
cere Guvernului Republicii
Moldova explicații privind
condițiile din penitenciare:
suprapopulare, violență
(subcultura criminală) și
asistență medicală**



Comitetul Drepturilor Omului cere Guvernului Republicii Moldova explicații privind condițiile din penitenciare: suprapopulare, violență (subcultura criminală) și asistență medicală

www.promolex.md

ONU investighează problema relelor tratamente și a asistenței medicale în penitenciarele moldovenești. Raportul Comitetului ONU pentru Drepturile omului [\[1\]](#) scoate în evidență eșecul Republicii Moldova de a oferi siguranța deținuților și de a pune în aplicare mecanismul de raportare și investigare a pretinselor cazuri de tortură și rele tratamente, precum și problema asistenței medicale calitative în sistemul penitenciar din țară. De asemenea, Comitetul solicită autorităților din Chișinău să furnizeze informații referitoare la edificarea unor noi penitenciare și centre de detenție, precum și despre implementarea alternativelor la detenție.

Promo-LEX, a jucat un rol important în evidențierea acestor probleme, transmițând, în mai 2023, două rapoarte Comitetului în care a abordat în detaliu aceste probleme. [\[2\]](#) Constatările Promo-LEX au fost incluse în listă de întrebări adresate Guvernului Republicii Moldova în cadrul sesiunii care a avut loc în iulie 2023 la Geneva. Raportul a fost publicat la 2 august curent. [\[3\]](#)

Problemele evidențiate reclamă intervenții imediate din partea autorităților pentru a garanta că sistemul penitenciar își

îndeplinește rolul esențial în corectarea și reintegrarea deținuților, în acord cu respectarea drepturilor omului. Promo-LEX a evidențiat dificultățile cu care se confruntă deținuții și a punctat importanța accesului la servicii care minimizează riscurile în acest context. Raportul subliniază imperativul adresării inechităților și lacunelor actuale, promovând politici care garantează respectul față de drepturile fundamentale ale omului.

Investigarea relelor tratamente poate fi realizată printr-un complex de acțiuni. Promo-LEX remarcă- este esențial de a consolida rețeaua de procurori specializați pe combaterea torturii. Dincolo de declarațiile anterioare ale Guvernului Republicii Moldova, procurorii specializați sunt încărcăți cu sarcini improprie – de a investiga cauze necorelate cu relele tratamente. Prin urmare, este afectată atât capacitatea de reacție, cât și imparțialitatea procurorilor specializați.

Legat de asistența medicală în penitenciare, Promo-LEX subliniază importanța independenței cadrelor medicale față de administrația instituțiilor penitenciare. Este vital ca aceștia să opereze conform standardelor clinice, fiind scutiți de orice formă de interferență sau presiune.

În această ordine de idei, se așteaptă ca Guvernul Republicii Moldova să ofere detalii privind acțiunile întreprinse pentru îmbunătățirea condițiilor din penitenciare și centrele de detenție. Mai mult, ar trebui să aducă clarificări cu privire la provocările legate de deficitul de personal, inclusiv medical, calitatea serviciilor medicale în detenție, supraaglomerarea și incidentele violente între deținuți.

Potrivit avocatei Promo-LEX, Nicoleta Hriplivîi: *„Este esențial ca toate părțile implicate – de la autorități la organizații civile – să colaboreze și să adreseze în mod activ aceste provocări evidențiate de Comitet. Se poate observa cu ușurință că o abordare fragmentată nu a funcționat și nu va funcționa în viitor. Garantarea asistenței medicale de*

calitate și luarea în considerare a recomandărilor internaționale sunt doar câteva dintre pașii esențiali pentru a asigura drepturile fundamentale ale deținuților și pentru a construi un sistem penitenciar mai eficient.”

[1]

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117363&lang=ro

[2]

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=2635&Lang=en

[3]

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FMDA%2FQPR%2F3&Lang=en

Promo-LEX solicită UEFA să nu admită desfășurarea meciurilor de fotbal la Tiraspol, până când nu va fi asigurată respectarea drepturilor omului în stânga Nistrului



În contextul continuării practicii de desfășurare a meciurilor de fotbal sub egida UEFA la Tiraspol, având în vedere încălcările grave ale drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, precum și omorul în condiții suspecte a liderului opoziției, Oleg Horjan, Asociația Promo-LEX a expediat la 7 august curent, o comunicare către Președintele UEFA, Aleksander Čeferin și Comitetul Executiv al organizației pentru a informa despre situația reală din stânga Nistrului.

Holdingul Sheriff nu este un simplu gestionar al clubului de fotbal cu același nume, acesta controlează cele mai importante segmente ale economiei locale, inclusiv administrația *de facto* de la Tiraspol. Ca urmare, Holdingul Sheriff poate fi considerat responsabil pentru încălcarea drepturilor omului în stânga Nistrului: acte de discriminare împotriva unor grupuri etnice sau lingvistice, restrângerea libertății de exprimare și a libertății de circulație, persecutarea activiștilor civici și politici ș.a.

Cel mai recent incident produs în regiunea transnistreană confirmă aceste fenomene și situații grave. La 17 iulie

curent, în circumstanțe care nu au fost încă elucidate, a fost omorât Oleg Horjan, liderul opoziției de la Tiraspol. Chiar dacă au mai existat anterior decese comise în circumstanțe suspecte în regiunea transnistreană, omorul celui mai important lider al opoziției locale este un caz fără precedent.

Suplimentar, în condițiile în care așa-numitul „cod galben de amenințare teroristă” a fost prelungit de către administrația de la Tiraspol cel puțin până la data de 16 septembrie 2023, decizia UEFA din 4 iulie curent de a permite desfășurarea meciurilor la Tiraspol, este aparent bazată pe informații eronate sau incomplete.

Considerăm că UEFA, ca organizație care recunoaște principiile fundamentale ale Declarației Universale a Drepturilor Omului, trebuie să acționeze ferm și corespunzător pentru a contribui la promovarea păcii și respectarea valorilor și principiilor pentru care pledează.

Potrivit [Angajamentului pentru Drepturile Omului\[1\]](#) asumat de UEFA: „drepturile omului sunt definite ca fiind principiile morale conform cărora ar trebui să conducem toate activitățile și relațiile.” Or, odată cu acordarea permisiunii de desfășurare a meciurilor sportive într-un teritoriu controlat de un holding (un grup privat de persoane) care este direct responsabil de încălcări grave ale drepturilor omului, UEFA își încalcă propriul angajament.

Amintim că, un nou meci de fotbal la Tiraspol, urmează să aibă loc astăzi, 10 august.

Reieșind din cele menționate anterior, Asociația Promo-LEX solicită Președintelui și Comitetului Executiv al UEFA:

- să ia act de circumstanțele de securitate și de situația dezastruoasă a drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova;
- să-și revizuiască decizia de a permite desfășurarea

meciurilor sub egida UEFA la Tiraspol (regiunea transnistreană a Republicii Moldova), până când Holdingul Sheriff Holding va asigura respectarea drepturilor omului pe acest teritoriu.

[1] <https://documents.uefa.com/v/u/1qcIuPsiieYFxxaJ6Cycwg>, pag. 5

Sănătatea mentală în mediul carceral



Sănătatea mentală în mediul carceral din Republica Moldova

Diana Mazniuc
Consilieră Juridică, Asociația Promo-LEX

www.promolex.md

Starea de detenție, inevitabil, se răsfrânge asupra sănătății mentale, dată fiind izolarea socială și existența unui timp suficient pentru conștientizarea celor săvârșite. În lipsa

unui suport continuu, uniform, efectiv al unor echipe multidisciplinare, care ar reacționa în prevenție și în supraveghere, deținuții pot testa tărâmul devierilor și își pot ruina, ireversibil, sănătatea mentală. Mai mult, existența unei afecțiuni de ordin psihologic, poate alimenta fenomene vătămătoare sau auto-vătămătoare, agresiunile, fiind impulsionate, de cele mai dese ori, de lipsa unui control rațional asupra impulsurilor emoționale și neglijența asupra consecințelor care vor urma. **Potrivit rapoartelor statistice ale Administrației Naționale a Penitenciarelor, în cuprinsul anului 2022 au fost înregistrate 729 cazuri de auto-mutilare, 748 cazuri de refuz de alimentare, 1128 cazuri de provocare a leziunilor corporale. Natura incidentelor, dar și gravitatea consecințelor pe care le provoacă nu se încadrează în rutina unor incidente ordinare, ci indică asupra existenței unor dificultăți în setarea ordinii interne și menținerea securității în instituțiile penitenciare.**

Condiția privării de libertate acționează dur asupra unui individ care anterior nu a mai relaționat cu probleme legate de sănătatea mentală, fiind de-a dreptul suprimatoare pentru o persoană ajunsă în sistemul penitenciar cu afecțiuni deja existente. Deși legiuitorul adoptă o poziție parțial umană, în referința persoanelor care comit infracțiuni sub influența unor tulburări psihice, descărcându-le din sarcina pedepsei, se atestă faptul că organul legislativ omite să creeze și infrastructura aptă de a facilita condiția unui deținut care a intrat în sistem cu o asemenea vulnerabilitate, expunându-l unor riscuri incontrolabile. Potrivit psihiatrului și expertului judiciar Vasile Cazacu, *lipsa unor aranjamente de tratament și de abordare a deținuților care suferă din urma tulburărilor psihice, anihilează scopul urmărit prin fixarea pedepsei penale private de libertate, reeducarea și resocializarea neacționând asupra unui individ care întâmpină dificultăți de percepție și de purtare socială. Se face imperioasă împrumutarea practicilor occidentale care organizează instituții și regimuri speciale de detenție pentru*

persoane care săvârșesc infracțiuni sub influența unor stări psihice aflate la hotar între responsabilitate și iresponsabilitate.

Conform informațiilor prezentate de Irina Barbîroș, Șefă a Direcției Medicale în cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, **dizabilitățile mentale ocupă locul al doilea în structura morbidității, cu aproximativ 3000 de diagnostice înregistrate anual. Această cifră trebuie apreciată în raport cu numărul total de persoane plasate în detenție, pentru cuprinsul anului 2022 – 6084.**

În pofida faptului că sistemul penitenciar oferă servicii medicale ambulatorii în incinta secțiilor medicale ale fiecărui penitenciar, servicii medicale cu posibilitate de internare în Penitenciarul nr. 16 – Pruncul și servicii medicale intermediare prin contract, furnizate de IMSP Spital Clinic de Psihiatrie și IMSP Spital de Psihiatrie Bălți, există sincope în abordarea și tratarea unui astfel de profil de deținut. Cu titlu de exemplu, **Secția psiho-neurologie a Penitenciarului nr. 16 – Pruncul are o capacitate de tratament pentru doar 36 de pacienți, aflați în grija unui singur psihiatru. În plus, mai multe secții medicale din penitenciare se confruntă cu fenomenul crizei de personal, având 10 instituții cu funcțiile de psihiatru vacante.**

Mai mult, s-a demonstrat că existența unor tulburări psihice este responsabilă pentru creșterea incidentelor de agresiuni și de auto-vătămări în mediul carceral. Este important de subliniat că un deținut cu un astfel de profil ar trebui abordat ca un pacient, însă, această viziune strategică este omisă în implementare de către personalul penitenciar, care înregistrează o carență în pregătirea profesională solicitată.

În circumstanțe mai grave, absența unui control adecvat asupra deținuților diagnosticați cu tulburări psihice poate avea consecințe tragice, așa cum s-a întâmplat recent. **În unul dintre cazuri, deținutul aflat în procesul de extrădare și-a**

pus capăt zilelor după ce s-a omis realizarea unor baterii de teste care i-ar fi dezvăluit starea mentală precară.

Se ține a se menționa că Administrația Națională a Penitenciarelor a depus eforturi și continuă să se concentreze asupra sănătății mentale în mediul penitenciar. Începând cu anul 2018 au fost conceptualizate și implementate echipe multidisciplinare, responsabile pentru examinarea deținuților cu tulburări psihice și pentru redactarea programelor individuale de executare a pedepsei acestor grupuri de condamnați. Cu toate acestea, fluctuația masivă de personal din sistemul penitenciar a condus, în unele cazuri, la stagnarea sau încetinirea inițiativelor.

De asemenea, eforturile instituțiilor penitenciare în abordarea sănătății mentale se măsoară în diligențele exprimate în momentul admiterii unei persoane în detenție, fază în care este analizată, cu precauție, starea persoanei pentru adunarea anamezei pentru a preveni și a depista precoce eventualele tulburări psihice.

Devine menționabil faptul: datorită suportului oferit de Consiliul Europei, Administrația Națională a Penitenciarelor a elaborat o strategie pentru asistența persoanelor cu dizabilități mentale. Deși strategia nu a fost aprobată din cauza lipsei de conciliere a formatului cu formula documentelor de politici impuse prin hotărâre de Guvern, Administrația Națională a Penitenciarelor asigură că planul de acțiuni prevăzut în strategie va prinde viață într-o altă ordine de implementare.

Mai mult, sănătatea mentală a deținuților este asistată și prin: intervențiile aduse de organul de administrare al sistemului penitenciar în procesul de elaborare a Legii privind sănătatea și bunăstarea mentală; elaborarea procedurilor operaționale standardizate pentru abordarea deținuților cu tulburări psihice.

Permite legea penală sancționarea persoanelor care acuză tulburări psihice?

În anul 2008, prin Legea Parlamentului nr. 277 din 18 decembrie, au fost operate modificări în Codul penal soldate cu introducerea instituției responsabilității reduse, care dispunea atenuarea răspunderii penale pentru persoana care a săvârșit infracțiunea sub influența unor stări psihice care i-au redus capacitatea de conștientizare și de control volitiv asupra celor comise. Anterioara legislație penală nu recunoștea existența unor stări psihice limitrofe (aflăte la hotar), permițând sancționarea penală nediferențiată, omițând respectarea principiului individualizării pedepsei, derivat din legalitatea procedurii de apreciere și de condamnare a conduitelor deviate.

Astfel, legea penală permite sancționarea penală a persoanelor care acuză tulburări psihice în momentul săvârșirii infracțiunii, însă, prevede și posibilitatea de limitare a severității pedepsei aplicabile.

Raționamentul reducerii gradației de sancționare se bazează pe existența unui discernământ diminuat în momentul comiterii infracțiunii. Acest discernământ este definit drept o stare care reduce capacitatea de apreciere critică asupra controlului și, uneori, asupra consecințelor socialmente periculoase. Unii doctrinari afirmă că în referința acestei categorii de infractori, ar trebui să primeze practica sancționării privative de libertate doar în cazurile strict necesare, fiind prioritară dispunerea măsurilor cu caracter medical. *În practica psihiatrică judiciară demonstrându-se: în cazul infractorilor cu capacitate parțială psihică, evidențiați prin afectarea funcțiilor afectiv-voliționale, sugestibilitate sporită, diminuarea capacității de auto-control, a posibilității de stăpânire asupra pornirilor instinctiv-emoționale și de exprimare liberă a voinței, pedeapsa privativă de libertate provoacă, prin efectul de șoc, decompensarea tulburărilor psihice, fapt care conduce la*

încurajarea ulterioară a recidivei[1].

Livia Mitrofan, judecător în cadrul Judecătoriei municipiului Chișinău, sediu Centru, menționează că în activitatea sa nu s-au înregistrat cazuri care implicau aplicabilitatea art. 23¹ Cod penal al Republicii Moldova, specificând: responsabilitatea redusă se încorporează ca circumstanță atenuantă și ca element constitutiv al normelor care incriminează omorul, vătămarea în stare de afect și pruncuciderea. Legea penală, deși oferă posibilitatea de reducere a gravității răspunderii penale, totuși, nu absolvă persoana de iminența sancționării. Se consideră că ar fi oportună, în unele circumstanțe, activarea măsurilor cu caracter medical pentru a-i oferi persoanei posibilitatea de tratament efectiv, pe fundalul căreia, șansa de reeducare devine plauzibilă. În mod special, abordarea pro tratament și nu sancțiune s-ar referi la infractorii drog-dependenți, cărora consumul activ le lasă repercursiuni asupra capacității de reacționare și de percepere a realității.

De asemenea, Vitalie Budeci, judecător în cadrul Judecătoriei municipiului Chișinău, sediu Buiucani, subliniază că în cei opt ani de activitate nu a recepționat niciun raport de la experții judiciari care să semnaleze existența responsabilității reduse la autorii actelor criminale, considerând că prevederile art. 23¹ Cod penal al Republicii Moldova sunt moarte pe plan practic. Se ține a se specifica: responsabilitatea redusă este reglementată prin intermediul unui singur articol penal, fără a fi dezvoltată în ceea ce privește consecințele pe care le implică. În plus, nu există o prevedere în Capitolul al VIII-lea din Codul penal al Republicii Moldova care determine aplicarea pedepsei penale în cazul săvârșirii unei infracțiuni sub influența unei tulburări psihice.

În ceea ce privește substituirea pedepsei pur penale, din perspectiva rezonabilității, este important de menționat că

legislația actuală nu obligă judecătorul să aleagă dintre alternative, limitându-se doar la indicarea absenței posibilității de excludere a răspunderii penale. Totuși, judecătorii care analizează cazuri care implică persoane cu tulburări psihice pot utiliza creativitatea în funcție de circumstanțele cazului, având la dispoziție opțiuni mai puțin restrictive, care să conducă la o soluție echilibrată. Prin urmare, în practică se poate opta pentru suspendarea condiționată a executării pedepsei cu obligarea persoanei să urmeze un tratament în perioada de probațiune.

Realizând o analiză a cadrului regulatoriu și a doctrinei concentrate pe interpretarea responsabilității reduse, se identifică deficiențe care pot duce la căderea în desuetitudine a normei care reglementează acest aspect. Prevederile art. 23¹ Cod penal al Republicii Moldova nu sunt susținute de norme de trimitere care ar asigura aplicabilitatea lor. Acest fapt lasă loc arbitrariului și impreciziei în interpretarea normei, întrucât legea folosește termenul de tulburare psihică fără de a defini o listă clară a stărilor care intră sub incidența sa.

Este recunoscut faptul – calitatea legilor constituie fundamentul unui stat de drept și o barieră de protecție a regimului constituțional. Exactitatea, claritatea și eficacitatea exprimării normelor juridice este esențială pentru o aplicare corectă a acestora și pentru garantarea protecției împotriva abuzurilor puterii politice. Dacă legea nu poate fi prevăzută cu certitudine, valoarea sa normativă scade, iar securitatea juridică este pusă în pericol.

În consecință, putem concluziona că absența unui suport normativ clar pentru responsabilitatea redusă afectează substanțial inițiativa legiutorului, animat, inițial, de construirea unei legislații penale echilibrate, umane. Omiterea conceptualizării unei liste normative a stărilor care conduc la responsabilitatea redusă prejudiciază principiile de

predictibilitate și de precizie, necesare pentru justa funcționare a legii. Aspectul deschide calea pentru experții judiciari să stabilească limitele de aplicare a legii, ceea ce poate duce la o interpretare subiectivă și la riscul arogării puterii de către aceștia.

Prin urmare, este crucial ca legiuitorul să dedice o atenție deosebită calității legilor și să elaboreze norme clare și precise, evitând ambiguitățile și omisiunile care pot afecta securitatea juridică.

Mai mult, inserând o normă care reglementează responsabilitatea redusă fără de a conceptualiza infrastructura aplicării acesteia, fără de a elabora un regim distinct de detenție pentru persoanele care intră în sistemul penitenciar cu o stare psihică deja afectată, nu se conciliază cu scopul nobil urmărit, ci încarcă sistemul penitenciar cu un mobil al conduitelor agresive, detronează misiunea pedepsei penale din cursul reeducării și resocializării.

Într-o altă perspectivă, psihiatrul, expertul judiciar Vasile Cazacu *criticând lipsa de coerență în elaborarea prevederilor art. 23¹ Cod penal al Republicii Moldova, care nu s-a bazat pe solicitarea opiniei mediului academic specializat în psihiatrie, pe repere clinice, consideră că existența unei acte normative stricte care ar prevedea lista tulburărilor psihiatrice este imposibilă. Ipotetic, toate maladiile și tulburările psihice sunt pasibile de aplicarea normei prevăzute la art. 23¹ Cod penal al Republicii Moldova, însă, pentru a intra sub incidența reglementării, urmează a se întruni un șir de parametri clinici și de condiții în care s-a produs fapta, acestea fiind de-a dreptul variabile și individuale spețelor, indisponibilizând, astfel, elaborarea unui algoritm sau a unei liste care le-ar pre-determina. În sprijinul acestei poziții trebuie afirmat că nici în referința stărilor de iresponsabilitate sau de discernământ abolit nu există o listă prestabilită, unicul criteriu operant devenind*

stabilirea dacă intensitatea tulburării sau a maladiei a atins gradul psihotic.

Având în vedere reperele doctrinei, dar și inexistența unei aplicabilități a prevederilor art. 23¹ Cod penal al Republicii Moldova, se solicită autorităților:

- Să convoace grupuri de lucru care ar analiza cauzele căderii în desuetudine a prevederilor art. 23¹ Cod penal al Republicii Moldova. Să critice obiectiv necesitatea existenței unui act normativ care ar prevedea lista tulburărilor psihice care activează răspunderea limitată, conform normelor de diagnostic în vigoare în practica medicală, clasificându-le după gravitate, antrenând expertize juridice și medical-psihiatrice, cele din urmă cu precădere;
 - Să reglementeze aplicarea pedepsei în cazul săvârșirii infracțiunii sub influența tulburărilor psihice;
 - Să mediteze asupra spațiului optim de plasare sub custodie a persoanelor care săvârșesc infracțiuni sub influența tulburărilor psihice. Să conceptualizeze regimuri distincte de detenție pentru persoanele care intră în detenție în baza unei condamnări care individualizează existența tulburărilor psihice sub formula Comunității terapeutice existente în Penitenciarul nr. 9 – Pruncul;
 - Să activeze intens mecanismele de descărcare a situației persoanei în cazul în care acestea, în timpul detenției, se îmbolnăvesc de o boală psihică – alin. (1) art. 95 Cod penal al Republicii Moldova;
 - Să elaboreze strategii de prevenire a afectării sănătății mentale în mediul carceral, admitând faptul că deteriorarea facultăților mentale provoacă recidivă criminală.
-
-

[1]https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/209_215_Actualitati%20in%20evaluarea%20gradului%20de%20discernamant%20psihic.pdf

Podcast PUNCT pe URĂ. Flirt sau hărțuire sexuală? Cine și cum ne protejează, inclusiv online, de hărțuirea sexuală? (II)

[#BunDeAscultat](#) [#PromoLEXpodcast](#) [#PUNCTpeURĂ](#)

Cum se manifestă hărțuirea sexuală în mediul online?

Ce mituri susțin și promovează hărțuirea sexuală?

Unde te poți adresa dacă ești victima hărțuirii sexuale?

În cea de-a II-a parte a episodului nr. 4, Alina Andronache, militantă pentru egalitate de gen și activistă pentru drepturile omului, și specialistă în Relații Publice și Advocacy în cadrul Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, răspunde la aceste întrebări și ne spune care sunt cele mai importante lucruri de ținut minte atunci când vorbim despre hărțuirea sexuală.

Poți asculta acest episod și în [#googlepodcasts](#), [#spotify](#) și [#anchorpodcasts](#).

Podcast-ul „PUNCT pe URĂ.” este produs de Asociația Promo-LEX cu susținerea financiară a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID Moldova).